

Gospodarski List.

Glasiło c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 24.

V Gorici, 30. decembra 1887.

Leto VII.

Društvenikom in kmetijskim prijateljem.

Gospodarski list stopi s prihodnjo številko v svoj 8. tečaj. Kot glasiło c. kr. kmetijskega društva je poklican zastopati kmetijske interese naše dežele in ti so pač pri nas prevažni interesi, ker je kmetijstvo glavni vir živjenja prebivalstvu vseh deželnih strani.

Prizadevali si bomo po svoji moči vestno spolnovati svojo nalogo. Naš urednik sicer ni kmetijski veščak, a dobre volje mu ne manjka. Društvo mu ponuja dokaj gradiva za list in med tem zbira skrbno, kar se mu kaže bolj prikladno z ozirom na razmere in potrebe kmetovalcev na slovenski strani dežele. Se ve, da bi se mu močno vstreglo s poročili z dežele. Marsikaj se godi na kmetih, kar bi zanimalo naše občinstvo. Razumen kmetovalec, kateri ima odprto oko za vse, kar sega v njegovo stroko, doživi, pozvé in poskusi marsikaj na polji, v vinogradu, na travniku, v gozdu, na vrtu, v hlevu, v kleti, kar je kmetijstvu v prid ali v škodo in kar bi bilo dobro priobčiti bodi v spodbujajo, bodi v svaritev drugim kmetovalcem.

Za tako podporo bo uredništvo posebno hvaležno, ker po njej postane list vsled raznovrstnosti gradiva zanimiv in ne samo organ kmetijskega društva, ampak sploh glasiło goriških kmetovalcev.

Pri tej priliki priporočamo še enkrat vsem našim boljšim, inteligentnim posestnikom, naj pristopijo našemu društvu vsaj v tolikem številu, da bo imel vsak sodnijski okraj naj manj po enega zastopnika v glavnem odboru. V društvu je moč; združeno delovanje zagotavlja dober uspeh. Zato ne bodimo malomarni, ampak sedelujmo po svojih močeh; to nam bode v čast in korist.

Sklepi deželnega zbora o naši revii.

V 19. številki našega lista smo objavili petico kmet. društva do visoke vlade, da bi priskočila

na pomoč prebivalstvu onih strani naše dežele, ktere so vsled zaporednih slabih letin in slednjič vsled letošnje dolgotrajne suše tako hudó tepene, da hira ubogo ljudstvo v največih stiskah in nadlogah in da se v nastali bedi še dalje bolj množi število nesrečnih žrtev najhuje bolezni — pelagre.

V enakem zmislu je tudi poslanec knez Hohenlohe v državnem zboru povzdignil svoj glas in po njegovem predlogu je poslanska zbornica v seji dne 28. oktobra t. l. naročila c. kr. vladi, naj se prepriča o nasledkih slabe letine na Goriškem in naj vkrene, česar treba, da se v okom pride revščini, ki vtegne vsled tega nastati.

Na to je vis. c. kr. ministerstvo za notranje zadeve naložilo tržaški namestniji, da ima na podlagi natančnih pozvedeb podati svoje predloge o tej stvari. Namestnija pa je zapovedala polit. okrajnim gosposkam, naj pozvedó in poročajo, kako stojé reči. To je naznanila tudi deželnemu odboru z opazko, da je pričakovati državne pomoči samo tedaj, če se dokaže, da dežela in občine ne morejo same ob sebi odvrniti proteče revščine.

Deželni odbor je o tem poročal deželnemu zboru in ta je izvolil poseben odsek, ki naj bi se bavil s to zadevo in stavljal svoje predloge. V odborovem in odsekovem poročilu so z živimi, a resničnimi barvami naslikane žalostne ekonomične razmere, v kterih hira naše posestvo in ječi prebivalstvo huje zadetih delov dežele. Tesni prostori našega lista nam ne dopuščajo, da priobčimo zanimivi poročili.

Sicer pa vemo vsi predobro, kako se godi posestnikom v naši rovani in kako na gorski strani; vemo, kake nezgode jih preganjajo uže mnogo let; vemo posebno, kaj smo in še bolj, česa nismo pridelali po letošnji strašni suši; vemo, kaj nam je prinesla preuravnavna zemljišnih davkov; vemo, kako so nam nove šolske in cestne postave namnožile in obtežile do neznosnosti butaro mnogobrojnih doklad; vemo, kako nas tarejo od leta do leta množéči se bolnišnični stroški; vemo, česa nam manjka, da bi mogli v kmetijstvu in obrtnijah prestajati konku-

Kos in škorec

rončijo drugih dežel; vse to in še marsikaj drugega, kar je razloženo v omenjenih poročilih, žalibog vemo, čutimo in prenašamo; torej nas more le zanimati, da še pozvemo, kaj je deželni zbor sklenil učiniti in prositi, da se zboljšajo naše ekonomične razmere, da se odvrne revščina in prežene preteča lakota iz tistih pokrajin, kder je domače moči ne morejo same pregnati.

In zborovi sklepi soglasno sprejeti pri seji dne 20. decembra t. l. se glase tako-le:

I. Deželni zbor priznava in potrjuje žalosten in izjemen položaj in potrebe naše dežele, kakor so popisane v odborovem in odsekovem poročilu.

II. Deželnemu odboru se naročuje, naj hitro predloži prošnjo e. kr. vladi:

a. za izbris neposrednjih zemljišč. davkov v tistih okrajih, kateri so po elementarnih nezgodah najhuje zadeti, kakor v gradiškem in sežanskem okraju in v večem delu goriškega polit. okraja; ta izbris naj bi bil popolen za leto 1887, za polovico v letu 1888 in za tretjino v letu 1889, da se kmetijstvo nekoliko opomore;

b. za naredbe, po katerih se stalno vsaj za 30% zmanjšajo davki v potil. okrajih goriškem in gradiškem, koja sta preobložena;

c. za naredbe, po katerih se oproste hišno-razrednega in najemnega davka vse kmetijske hiše na posestvih, n. pr. one, v katerih stanujejo koloni, kmetijski opravniki in k posestvu spadajoči delavci;

d. za občeno-koristna dela na račun državnega erarja, kakor za uravnavo rek in potokov, za rečna brambena dela, jezove, gradenje in uravnavo javnih cest;

e. za gradenje železnice od Ronkov skozi Červinjan do ital. meje, da se združi s čerto Videm-Palma — S. Giorgio di Nogaredo, ktera se ima v kratkem odpreti;

f. za gradenje novega mosta čez Ter med Višešem in Rudo, za katero delo naj bi se dovolila vsaj zdatna državna podpora.

III. Naročuje se dež. odboru, naj predloži e. kr. vladi prošnjo v dosego nepovratnih podpor in tudi takih proti povračilu v mnogih letnih rokih brez obrestij za zdravstvena in druga obče koristna podjetja.

IV. Naročuje se dež. odboru, naj zaprosi državno podporo, da bo mogel pomagati za delo nezmožnim revežem.

V. Izročujejo se deželnemu odboru vse prošnje, ki so došle od občin, cestnih odborov in drugih zastop za kako pomoč v olajšanje ljudske revščine. Te prošnje naj odbor podpira pri vladi.

VI. Naročuje se slednjič dež. odboru, naj prosi e. kr. vlado, da hitro naroči svojim tehničnim organom, da pripravijo načrte za izvršitev vseh tistih del, ki naj bi se zopočela na državni račun — in da se sploh požuri pomagati in zabraniti pretečo lakoto.

Deželni odbor je nemudoma izpolnil prejeto nalogo.

sta zopet postavljena na obtožno klop. Uže lani jima je hotel vzeti naš deželni zbor privilegij posebnega varstva, pedeljen vsled deželne postave od 30. aprila 1870 zastran varstva kmetijstvu koristnih tičev, češ, da ne zaslužita nobene prednosti pred grabci, ščinkovci, lisčki in drugimi enakovrstnimi ticami, ker kradeta grozdje in razpasujeta svojo poželjivost nad črešnjami in figami. A našla sta dobrega zagovornika v osebi potovalnega kmetijskega učitelja Volpi-ja, kateri je navël v njuno brambo toliko olajševalnih nagibov, da ju je vis. vlada slednjê pomilostila.

Letos pa je g. poslanec Kocjančič zopet povzdignil svoj glas v zatožbo obeh krilatih poljskih tatov ter je v seji dne 23. decembra tako le vtemeljeval svoj predlog:

„Isti predlog, kakor ga podajam zdaj, stavl sem uže v pretekli sesiji in visoki zbor ga je sprejel enoglasno brez ugovora, potem ko ga je bil poprej v resno razpravo vzel pravni odsek.

Visoka vlada pa nê spoznala predlagati ga v dosego najviše potrdbe, kakor je naznanilo e. kr. namestništvo našemu deželnemu odboru.

In zakaj ne? Edino zato, ker je zvedenec, potovalni kmetijski učitelj Volpi izrekel, da je kos in da so škoreci bolj koristni nego škodljivi tiči, kateri pozobljejo vsak dan več mrčesev, kakor sami tehtajo.

Glas komaj izšolanega kmetijskega učitelja, o katerem dvomim, da bi imel kot kmetovalec uže kaj praktičnih skušenj, je več veljal, kot glas vis. deželnega zbora, v katerem sedi večina zvedenih, praktičnih kmetovalcev, ki imajo vsak dan priložnost videti in prepričati se, kaj jim koristi in kaj jim škoduje.

Ne bom trdil, da kos in škorec ne živita tudi o žužkih ali o korbrih, črvah in glistah, — a gotovo je tudi to, da kos pušča po vrtilih in poljih v miru gosenice na zelenjadi in po sadnem drevju in da se raje nazoblje sladkega grozdja, katero mu je priljubljena hrana in da tudi škorec ne prizanaša sladkemu sadju. Zlasti črešnje in fige imata oba prav rada.

Gotovo je tudi to, da kosi in škoreci, kedar se preveč namnože, delajo tako veliko škodo, da posestnika srce boli, ko vidi, kako so mu ti sladkojedeži uničili njegovo veselje in njegove nade na trtah in sadnem drevju.

Moj predlog pa ne namerava popolnoma zatrei ta tičja plemena — ampak samo zabraniti, da se ne bodo v škodo trtorejcem in sadjerejcem preveč pomnožili.

Zato priporočam visokemu zboru, naj kose in škorce preloži iz priloge C v prilogo B dotične deželne postave.

Ta predlog pa naj se izroči pravnemu odseku, da ga še bolj natančno pretrese in potem stavi svoje predloge.“

Vrboreja.

(konec).

In to se je zgodilo; zdaj homo videli, ali o-
stane pravni odsek in za njim vis. deželni zbor pri
lanski sodbi. Občno menenje med našimi posest-
niki ni nič kaj ugodno črnemu kosu, kateri ima
nekda posebno veselje nad ranim grozdom po latnikih
okoli suhot in po vrtilih. Te obiskuje, če ga ne
preganjajo, ali če grozdja pred časom ne petržejo, tako
dolgo in vstrajno, dokler je kaj sadu na trti.

Profesor Erjavec piše o kosu: „Kos je vse,
kar sploh gre v slast ticam. Po letu pobira črve in
mrgolince pod listjem in mahom; jeseni se hrani
sē sladkim in sočnim sadjem, najrajši zoblje grozdje
po vinogradih; po zimi je pa vsaka jagoda dobra.“

Škorec pa nima med posestniki toliko tožni-
kov in naš imenovani strokovnjak ga celó prav
iskreno zagovarja. On piše o škorcih:

Zjutraj z dnevom se gredó past na loke in
travnike. Hitro tekaje pobirajo po tleh vsakovrstne
drobnjav, posebno žužke, kobilice, črve in mastne
polže. S kljunom obrne vsak list, preišče vsako
bilko, stakne vsako luknjico, kamor se ti mrgolinci
radi skrivajo. Na paši se radi pridružijo vranam,
menda zato, ker so te še bolj oprezne in nezaupne
kakor oni sami. Kakor se pokaže kaj sumnjivega,
zlasti kaka ujeda, zavrišče vraue in planejo za drz-
nim roparjem, škoreci pa odleté.

Škoreci so kakor pastirice radi okoli pasóče se
živali, radi posedajo po živini in jej iščejo nadležni
mrčes, ki jo zajeda. Že v vvodu smo imeli prilož-
nost pohvaliti škorcea zarad pokončevanja škodljivih
polžev, zato tukaj nečemo še enkrat bralcu našte-
vati, koliko ena škorceva rodovina na dan pozoblje
teh škodljivih slinarjev. Z druge plati je res, da
škoreci radi sladkajo na zrelih črešnjah in murbah,
ali pameten človek te male škode ne bode primerjal
velikej koristi. Edino v vinskih krajih dela jeseni
škodo po vinogradih na grozdji, tam ga je treba
odganjati na vsak mogoč način.

Ravno zato, ker je škorec tako koristen ptič,
ne moremo našim gospodarjem zadosti priporočati,
da naj po vrtilih in okoli hiše škorcem pribijajo le-
sene poldrug do dva črevlja visoke škrinjice z okro-
glo, dva palca široko luknjo. Luknjo moraš narediti
v gornjej tretjini škatljine visokosti in pred njo na-
pravi palčico, da bode mogel škorec na njo sedati.
Majhen trud in še manjši strošek ti bode obilno
povrnjen. Že ptiči sami te bodo razveseljevali s
petjem in kratkočasnim obnašanjem, še večji bode pa
dobiček po vrtu in na polji. Hišica, v katero so se
škoreci naselili, ne bode nikdar prazna ostala, vsake
pomladi jo bode ravno isti par v posest vzela.“

Zdelo se nam je primerno priobčiti to strokov-
njaško sodbo, da jo naši dež. zastopniki po vredno-
sti ocenijo glasovaje o Kocjančičevem predlogu.

Nič ne zavira vrbji zasad v razvoju in rašči
tako, kakor plevel in sploh škodljive rastline; te
so naj bolj krive, da mnogo mladih zasadov hira
in kmalo pogine. Tak mlad zasad je zgubljen, v
kterem se je zaplodil plevel. Zato je treba vrbje
zasade oplevati in sicer v prvih letih po večkrat,
posebno meseca maja, julija in avgusta.

Izriti plevel naj se spravi iz zasada in nanosi
na kup, da segnjije in se spremeni v dobro gnojilo.
Površna zemlja naj se v mladih zasadih včasih pre-
rahlja, da lahko dalje časa zadržuje vlažnost, ki jo
dobiva po rosah. Kedar se ruje plevel, treba paziti,
da se ne poškodujejo mladim sajenicam njezne ko-
reninice. Med vsemi pleveli pa je najhuji sovražnik
mlademu vrbju slak *convolvulus sepium*, kateri se
ovija okoli mladih rastlin in se jih tako trdno okle-
ne, da je poznati okrogle vtise na lubu. Zato je
tako vrbje malo vredno, ker se rado ne lupi in ker
tudi les ni tako lep zaradi sledov, ki jih je pustil
na njem zajedavi plevel. Slak naj se torej skrbno
izruva in zaduši uže v zarodu.

Močvirna tla se lahko zboljšajo in vsposobijo
za vrbje nasade. Najprej je skrbeti, da se bo mogla
odtekati voda; v ta namen se napravijo jarki in iz
njih izkopana zemlja se pomeče po lehah. Število
in globokost jarkov se ravna po zemljiščnih lastno-
stih. Se ve, da se na take lehe ne smejo zasajati
taka vrbja plemena, katerim ne ugaja vlažnost, ka-
kor n. pr. *Salix purpurea*, ktera ljubi suha tla;
ampak sadi naj se *S. viminalis* in *S. hippophae-
folia*.

Vrbje po svojej naravi bi ne potrebovalo skoro
nikake gnojitve, ker ima toliko korenin in koreninic,
po katerih srka vlažnost in redilne snovi iz zemlje
in ker si sē svojim odpalim listjem nastilja obilo
gnoja. Toda pomisliti je, da vrbje se leto za letom
porezuje, da daje torej mnogo pridelka in da treba
posebne redilne moči, da se vsako leto izgojé nove
krepke šibe. Tudi se redi na vrbji mnogo rastlin-
skih in živalskih zajedavcev, parazitov, kateri je slabé
in so torej krivi, da je treba z gnojili dovažati no-
vih močij.

Prav dober gnoj za vrbje zasade je neka ruda
znana pod imenom *Kainit*. Naroča se iz kralj. solnic
v Strassfurtu; stane prav malo, 60 kr. kvintal in
gnoji izdatno, posebno če se pomeša s koščeno moko.
Scavnica se tudi prilega medlim zemljiščem. Kdor
hoče gnojiti z hlevskim gnojem, naj ga potrosi koj
po reži.

Prav dobro se gnoji tudi s kompostom, pa da
je dobro pregnjit, ker sicer se zarodi po njem pre-
več plevela. Nastlano listje tudi vgaja vrbju, ker
zadržuje tlam potrebno vlažnost.

Kdor hoče zabraniti, da se ne zarode v vrbji
zjedave rastline, naj gnoji z jelovim ali bukovim
pepelom, kateri obsega dobršno takih mineraličnih

snovij, kakoršne so vrbi potrebne. Novi zasadi ne potrebujejo posebne gnojitve.

Vrbe se obrezujejo navadno vsako leto. Kdor pa zapazi, da vsled tega rastline slabé, naj preneha vsako tretje ali četrto leto.

Šibe naj se odrezujejo kolikor mogoče blizo stebila; če bomo tako ravnali, bodo nove veje skoro prav gladke, to je brez vejic. Prvo leto naj se za režo rabijo škarije; če rabimo nož, poškodujemo lahko še šibke koreninice. Režo naj nadzoruje vsak gospodar osebno, ker je jako važna za obstoj in razvoj zasada.

Še bi imeli marsikaj povedati o tem, kako se lupijo šibe, kako se rabi lub, ktere sovražnike ima vrbje in kako jih vgonobiti itd. A za zdaj moramo prenehati, da ne pretržemo razprave koncem leta. Če bomo videli, da se bodo začele občine kaj gibati o tej zadevi ter skrbeti, da si napravijo vrbje zasade, potem lahko še dodamo, kar bo potreba poduka.

Danes naj samo še omenimo, da je vodstvo obrtnijske šole v Foljanu radovoljno pripravljeno, vstreči gledé vrboreje z vsakim zaželjenim pojasnilom in da se po njem tudi pozvé, kje in po kaki ceni dobiti kolčij raznih vrbjih plemen.

Gospodarske novice

Odbor v pomoč revežem hudo zadetim po slabi letini se je ustanovil pod predsedništvom njegove prevzvišenosti g. dež. glavarja grofa Coronini-ja. V tem odboru so vsi naši deželni in državni poslanci, pa gosp. c. kr. dvorni svetovalec baron Rechbach. Ravnokar razposilja odbor poziv na vse domače in zvananje človekoljube, da bi priskočili na pomoč našim siromakom, katerim preti v sedanji hudi zimi bleđa lakota in za njo strašna, človeški um blodeča pelagra. Zanašamo se, da visokodušen klic najde blagohoten odmev po vseh deželah našega cesarstva.

Pravo avstrijsko čutstvo je razodel spodnje avstrijski deželni zbor, kateri ja v pomoč nesrečnemu prebivalstvu naše dežele odmenil visokodušni dar 5000 glđ. — To so bratje sodržavljeni, kateri pomagajo v sili.

5% mleka moreš več namlesti, ako se držiš naslednjih pravil, katera priporočajo Amerikanci: Molzi vsak dan natanko ob istem času, molzi hitro in snažno, molči in ne misli na druge reči nego na molžo; kadar stopiš h kravi, ali kadar greš od nje, nagovarjaj jo prijazno in božaj. Kolikor prijazneje ravnaš, toliko raje teče mleko.

Mlačna pitna voda za živino. Kako ugodno vpliva mlačna pitna voda po zimi na žival, dokazali

so poskusi v St. Remi. Tri krave so napajali v hlevu z mlačno vodo, tri pa pri vodnjaku z mrzlo vodo. Učinek je bil, da so dajale z mlačno vodo napajane krave po en liter več mleka na dan nego one tri. Potem so naopak prve tri krave napajali pri vodnjaku, druge tri pa z mlačno vodo v hlevu. Učinek je bil tudi na robe. Z mrzlo vodo napajane krave so po en liter mleka izgubile, z mlačno vodo napajane pa po en liter pridobile.

Jabolčnik, ki očrni na zraku, popraviš, ako deniš na vsak hektoliter mošta en liter sladkega, a posnetega mleka, ter vse skupaj dobro zmešaš. Čez dva dni je mošt čist in čez osem dni ga moreš pretočiti v snažno posodo. S sluznim jabolčnikom pa ne smeš tako ravnati.

Kmet.

Tržne cene

24. decembra t. l. v Gorici.

		od gold.		do gold.	
Pšenica	100 k.	8	10	8	20
Koruza	"	7	—	7	50
Rž	"	7	—	7	50
Ječmen	"	6	—	6	25
" pehan	"	11	—	11	50
Oves	"	5	80	6	—
Fižol	"	8	—	12	—
Ajda	"	8	—	8	50
Riž (fin)	"	22	—	24	50
Riž navaden	"	20	—	21	50
Riž indijski	"	14	—	17	50
Seno	"	2	90	3	10
Slama	"	2	20	2	30
Češplje (goriške črne)	"	12	—	16	—
Breskvice (suhe)	"	50	—	52	—
Fige (suhe)	"	16	—	18	—
Maslo (kuhano)	1 k.	—	96	1	—
Maslo (surovo)	"	—	90	—	98
Sir (Bovški prav star)	"	—	100	—	105
" " star	"	85	—	90	—
" " nov	"	60	—	64	—
Vino črno furlansko	100 litrov	18	—	20	—
Vino črno kraško	"	18	—	26	—
Vino belo Dornber.	"	15	—	19	—
Vino belo briško	"	17	—	20	—